Μεταφραστική Υπηρεσία Υπουργείου Εξωτερικών, Αθήνα
SERVICE DES TRADUCTIONS DU MINISTERE DES AFFAIRES ETRANGERES DE LA REPUBLIQUE HELLENIQUE, ATHENES
HELLENIC REPUBLIC, MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, TRANSLATION SERVICE, ATHENS

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΞΑΝΘΗΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ κατά ΕΛΛΑΔΑΣ

(Προσφυγή αριθ. 26698/05)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

27 Μαρτίου 2008

Η παρούσα απόφαση θα καταστεί οριστική σύμφωνα με τους όρους που προβλέπονται από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί τυπικές διορθώσεις.

Στην υπόθεση Τουρκική Ένωση Ξάνθης και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε τμήμα, η σύνθεση του οποίου έχει ως εξής:

Nina Vajić, *πρόεδρος,*

Khanlar Hajiyev,

Dean Spielmann,

Sverre Erik Jebens,

Giorgio Malinverni,

Γεώργιος Νικολάου, *δικαστές,*

Πέτρος Παραράς, *δικαστής ad hoc*

και Søren Nielsen, *γραμματέας τμήματος.*

Αφού διασκέφθηκε σε συμβούλιο στις 6 Μαρτίου 2008,

Εκδίδει την πιο κάτω απόφαση, η οποία ελήφθη την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει εισαχθεί με μία προσφυγή (αριθ. 26698/05) στρεφόμενη κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας από δύο σωματεία και οκτώ υπηκόους του Κράτους αυτού, των οποίων τα ονόματα αναγράφονται συνημμένα («οι προσφεύγοντες») και οι οποίοι προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου στις 15 Ιουλίου 2005 δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης για την προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τον κ. Ο. Χατζιμπράμ, δικηγόρο του Δικηγορικού Συλλόγου της Ξάνθης. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους απεσταλμένους του αντιπροσώπου της, κύριο Μ. Απέσσο, σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, τον κύριο Κ. Γεωργιάδη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κυρία Ζ. Χατζηπαύλου, δικαστικό αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Οι προσφεύγοντες παραπονέθηκαν ειδικότερα, υπό το πρίσμα των άρθρων 6 § 1, 9, 10, 11 και 14 της Σύμβασης, για την διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος σωματείου με απόφαση των εθνικών δικαστηρίων, καθώς και για την διάρκεια και το δίκαιο της σχετικής διαδικασίας.

4. Στις 14 Σεπτεμβρίου 2006, το Δικαστήριο αποφάσισε να κοινοποιήσει στην Κυβέρνηση τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από τα άρθρα 6 § 1, 11 και 14. Επικαλούμενο

το άρθρο 29 § 3 της Σύμβασης, αποφάσισε να εξετάσει ταυτόχρονα το παραδεκτό και το βάσιμο της υπόθεσης.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Ι. ΟΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

5. Το πρώτο προσφεύγον είναι ένα σωματείο με πολιτιστικό και αθλητικό σκοπό που εδρεύει στην Ξάνθη. Οι εννέα υπόλοιποι προσφεύγοντες παρενάβησαν υπέρ του πρώτου προσφεύγοντος κατά την διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου. Εκτός των δευτέρου, τρίτου και δεκάτου από τους προσφεύγοντες, οι υπόλοιποι είναι μέλη του πρώτου προσφεύγοντος.

1. Το πλαίσιο της υπόθεσης

6. Το πρώτο προσφεύγον συστάθηκε το 1927 με την επωνυμία «Οίκος της τουρκικής νεολαίας της Ξάνθης», στην περιοχή της Δυτικής Θράκης, από έλληνες υπηκόους ανήκοντες στην μουσουλμανική μειονότητα. Οι σκοποί του, όπως αυτοί προκύπτουν από το καταστατικό του, ήταν να διαφυλάττει και να προωθεί τον πολιτισμό των «Τούρκων της Δυτικής Θράκης», να δημιουργεί δεσμούς φιλίας και αλληλεγγύης μεταξύ τους και να συμβάλει στην διάδοση των πολιτιστικών, κοινωνικών και θρησκευτικών μεταρρυθμίσεων που πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία μετά την αλλαγή του καθεστώτος στην οποία προχώρησε ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ. Το σωματείο θέσπισε επίσξς πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες.

7. Το 1936, το πρώτο προσφεύγον ζήτησε από το Πρωτοδικείο Ξάνθης την τροποποίηση της επωνυμίας του σε «Τουρκικό Σωματείο Ξάνθης». Το ίδιο έτος, το Μονομελές Πρωτοδικείο Ξάνθης έκανε δεκτή την αίτησή του (απόφαση αριθ. 122/1936).

8, Στις 29 Νοεμβρίου 1983, ο Νομάρχης Ξάνθης προσέφυγε ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ξάνθης με μία αίτηση ασφαλιστικών μέτρων με την οποία ζητούσε να απαγορευτεί στο πρώτο προσφεύγον να χρησιμοποιεί τον όρο «τουρκικός» σε οποιοδήποτε έμβλημα, έγγραφο ή σφραγίδα του.

9. Στις 2 Δεκεμβρίου 1983, το Μονομελές Πρωτοδικείο Ξάνθης έκανε δεκτή την αίτηση του Νομάρχη Ξάνθης (απόφαση αριθ. 561/1983).

2. Η επίδικη διαδικασία

10. Στις 30 Ιανουαρίου 1984, ο Νομάρχης Ξάνθης προσέφυγε ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ξάνθης με μία αγωγή διάλυσης του πρώτου προσφεύγοντος. Υποστήριζε ότι το καταστατικό του σωματείου αυτού προσέβαλαν την δημόσια τάξη.

11. Στις 11 Μαρτίου 1986, το Πολυμελές Πρωτοδικείο Ξάνθης έκανε δεκτή την αγωγή του Νομάρχη Ξάνθης και διέταξε την διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος. Έκρινε ότι μέσα στο καταστατικό του σωματείου γινόταν αναφορά στις πολιτιστικές, κοινωνικές και θρησκευτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν στην Τουρκία μετά την αλλαγή του καθεστώτος στην οποία προχώρησε ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, χωρίς όμως να παρέξει ακριβή εξήγηση των μεταρρυθμίσεων αυτών. Κατά συνέπεια, το δικαστήριο έκρινε ότι δεν ήταν σε θέση να εκτιμήσει κατά πόσο οι αρχές ήταν σύμφωνες με τις καθοδηγητικές αρχές του ελληνικού καθεστώτος (απόφαση αριθ. 36/1986).

12. Στις 20 Αυγούστου 1986, το πρώτο προσφεύγον άσκησε έφεση κατά της απόφασης αριθ. 36/1986. Στις 18 Δεκεμβρίου 1997, ζήτησε από το Εφετείο Θράκης να ορίσει δικάσιμο.

13. Στις 19 Μαρτίου 1999, το Εφετείο Θράκης επικύρωσε την προσβληθείσα απόφαση. Έκρινε ότι οι σκοποί που αναγράφονταν στο καταστατικό και η χρήση του όρου «τουρκικός» αντέβαιναν στην δημόσια τάξη (απόφαση αριθ. 117/1999).

14. Στις 15 Ιουνίου 1999, το πρώτο προσφεύγον άσκησε αίτηση αναίρεσης. Στις 8 Δεκεμβρίου 2000, ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την προσβληθείσα απόφαση για ανεπαρκή αιτιολογία και ανέπεμψε την υπόθεση ενώπιον του Εφετελιου Θράκης (απόφαση αριθ. 1530/2000).

15. Στις 25 Ιανουαρίου 2002, το Εφετείο Θράκης επικύρωσε την απόφαση αριθ. 36/1986 του Πολυμεςλούς Πρωτοδικείου ΞάνθηςΈκρινε ότι οι σκοποί που αναγράφονταν στο καταστατικό του καθώς και οι δραστηριότητες που διεξήγαγε το προσφεύγον σωματείο δεν ήταν σύμφωνες προς την εσωτερική δημόσια τάξη. Ειδικότερα, το Εφετείο έκρινε ότι το σωματείο θεωρούσε τα μέλη του Τούρκους και όχι «μουσουλμάνους ελληνικής υπηκοότητος», όπως είχαν αναγνωριστεί από την Συνθήκη της Λωζάνης, μία πολυμερή συνθήκη που υπογράφηκε το 1923, μεταξύ άλλων, από την Ελλάδα και την Τουρκία. Το Εφετείο έκρινε, επιπλέον, ότι το πρώτο προσφεύγον στόχευε στην διάδοση στην Ελλάδα των τουρκικών ιδανικών, όπως τα

είχε ορίσει ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ κατά την ανακήρυξη της Δημοκρατίας στην Τουρκία. Με τον τρόπο αυτό, το εν λόγω σωματείο διακρινόταν από άλλα σωματεία, τα οποία έχουν αναγνωριστεί στην Ελλάδα και των οποίων τα μέλη ανήκαν σε εθνικές μειονότητες, διότι αυτές στόχευαν μόνον στην διαφύλαξη των πολιτιστικών εθίμων και παραδόσεών τους. Τέλος, το Εφετείο σημείωσε ότι ορισμένα από τα μέλη του πρώτου προσφεύγοντος, συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου του, παρουσίαζαν την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης ως μία «τουρκική μειονότητα πολύ καταπιεσμένη». Ειδικότερα, το Εφετείο ανέφερε ότι ο πρόεδρος του πρώτου προσφεύγοντος είχε συμμετάσχει σε μία διάσκεψη που οργανώθηκε από την Επιτροπή των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Τουρκικού Κοινοβουλίου, καθώς και σε ένα διεθνές συνέδριο που οργανώθηκε από την «Ομοσπονδία των Τούρκων της Δυτικής Θράκης». Κατά την διάρκεια του συνεδρίου αυτού, αποφασίστηκε να ενημερωθεί το κοινό για το γεγονός ότι η ελληνική διοίκηση ιδιοποιούνταν τα δικαιώματα των «Τούρκων της Δυτικής Θράκης». Τέλος, το Εφετείο σημείωσε ότι, σε μία επιστολή που το πρώτο προσφεύγον απηύθυνε στην τουρκική εφημερίδα «Hürriyet», αυτό έκανε αναφορά «στους Τούρκους της Δυτικής Θράκης που υπερασπίστηκαν την ταυτότητά τους κάτω από όλες τις συνθήκες». Το Εφετείο κατέληξε ότι, εάν το πρώτο προσφεύγον δεν στόχευε, με την επωνυμία του, παρά να μνημονεύσει την καταγωγή των μελών του, θα μπορούσε να χρησιμοποιήσει έναν διαφορετικό όρο από εκείνο του «τουρκικού σωματείου» (απόφαση αριθ. 31/2002).

16. Στις 8 Απριλίου 2002, το πρώτο προσφεύγον άσκησε αίτηση αναίρεσης. Στις 18 Δεκεμβρίου 2002, οι λοιποί εννέα προσφεύγοντες παρενέβησαν στην διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου υπέρ του πρώτου προσφεύγοντος. Στις 5 Δεκεμβρίου 2003, ο Άρειος Πάγος παρέπεμψε την υπόθεση στην ολομέλεια εξαιτίας της σημασίας της (απόφαση αριθ. 1549/2003). Στις 7 Φεβρουαρίου 2005η ολομέλεια του Αρείου Πάγου απέρριψε την αίτηση των προσφευγόντων, αφού έκρινε ότι η απόφαση αριθ. 31/2002 του Εφετείου Θράκης ήταν επαρκώς αιτιολογημένη, ότι οι σκοποί του σωματείου καθώς και οι δραστηριότητές του ήταν αντίθετες προς την δημόσια τάξη και ότι, κατά συνέπεια, το μέτρο της διάλυσης ήταν αναγκαίο (απόφαση αριθ. 4/2005).

II. ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Α. Το Σύνταγμα

17. Το άρθρο 4 § 1 του Συντάγματος έχει ως εξής:

«Οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου.»

18. Το άρθρο 12 § 1 του Συντάγματος έχει ως εξής:

«Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.»

Β. Ο Αστικός Κώδικας

19. Ο αστικός κώδικας περιλαμβάνει τις ακόλουθες διατάξεις αναφορικά με τα μη κερδοσκοπικά σωματεία:

Άρθρο 78

Σωματείο

«Ένωση προσώπων που επιδιώκει σκοπό μη κερδοσκοπικό αποκτά προσωπικότητα όταν εγγραφεί σε ειδικό δημόσιο βιβλίο (σωματείο) που τηρείται στο πρωτοδικείο της έδρας του. Για να συσταθεί σωματείο χρειάζονται είκοσι τουλάχιστον πρόσωπα.»

Άρθρο 79

Αίτηση για την εγγραφή σωματείου

«Για την εγγραφή του σωματείου στο βιβλίο οι ιδρυτές ή η διοίκηση του σωματείου υποβάλλουν αίτηση στο πρωτοδικείο. Στην αίτηση επισυνάπτονται η συστατική πράξη, τα ονόματα των μελών της διοίκησης και το καταστατικό με τις υπογραφές των μελών και με χρονολογία.»

Αρθρο 80

Καταστατικό σωματείου

«Το καταστατικό, για να είναι έγκυρο, πρέπει να καθορίζει: 1. το σκοπό, την επωνυμία και την έδρα του σωματείου, 2. τους όρους της εισόδου, της αποχώρησης και της αποβολής των μελών, καθώς και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους, (...).»

Άρθρο 81

Απόφαση για την εγγραφή του σωματείου

«Αν συντρέχουν οι νόμιμοι όροι, το πρωτοδικείο δέχεται την αίτηση (...).»

Άρθρο 105

«Με απόφαση του πρωτοδικείου μπορεί να διαλυθεί το σωματείο (...) γ) αν το σωματείο επιδιώκει σκοπό διαφορετικό από εκείνον που καθορίζει το καταστατικό ή αν ο σκοπός ή η λειτουργία του σωματείου έχουν καταστεί παράνομοι ή ανήθικοι ή αντίθετοι προς τη δημόσια τάξη.»

Γ. Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

20. Οι εφαρμοστέες διατάξεις του κώδικα πολιτικής δικονομίας έχουν ως εξής:

Άρθρο 106

«Το δικαστήριο ενεργεί μόνο ύστερα από αίτηση διαδίκου και αποφασίζει με βάση τους πραγματικούς ισχυρισμούς που προτείνουν και αποδεικνύουν οι διάδικοι (...)»

Άρθρο 108

«Οι διαδικαστικές πράξεις ενεργούνται με πρωτοβουλία και επιμέλεια των διαδίκων (...)»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΝΟΜΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Ι. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

21. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραγνώρισε την αρχή της «λογικής προθεσμίας». Εξάλλου, αυτοί παραπονούνται για το δίκαιο της διαδικασίας των ασφαλιστικών μέτρων που κατέληξε με την

απόφαση αριθ. 561/1983 του Μονομελούς Πρωτοδικείου Ξάνθης. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1, τα εφαρμοστέα αποσπάσματα του οποίου έχουν ως εξής:

> «1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό (...) δικαστηρίου (...), το οποίον θα αποφασίση (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως (...)»

Α. Επί της διάρκειας της διαδικασίας

22. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η συμπεριφορά των προσφευγόντων συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην παράταση της διάρκειας της διαδικασίας αυτής. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι καμία καθυστέρηση δεν μπορεί να καταλογιστεί στις δικαστικές αρχές, οι οποίες χειρίστηκαν την υπόθεση αυτή με επιμέλεια. Ειδικότερα, σημειώνει ότι το πρώτο προσφεύγον καθυστέρησε έντεκα έτη και τέσσερις μήνες πριν ζητήσει από την γραμματεία του Εφετείου τον ορισμό δικασίμου.

23. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η ευθύνη της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας ανήκει στην Κυβέρνηση. Δικαιολογούν την καθυστέρηση της υποβολής της αίτησης για τον ορισμό δικασίμου στην έλλειψη πόρων για την αντιμετώπιση των δικαστικών εξόδων.

Ι. Επί του παραδεκτού

24. Σε ό,τι αφορά τους δεύτερο μέχρι δέκατο από τους προσφεύγοντες, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η επίδικη διαδικασία άρχισε στις 18 Δεκεμβρίου 2002, ημερομηνία κατά την οποία άσκησαν παρέμβαση ενώπιον του Αρείου Πάγου υπέρ του πρώτου προσφεύγοντος, και έληξε στις 7 Φεβρουαρίου 2005 με την απόφαση 4/2005 του Αρείου Πάγου. Αυτή είχε επομένως μία διάρκεια δύο ετών και ενός μηνός περίπου για έναν βαθμό δικαιοδοσίας. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι η διάρκεια αυτή είναι κάθε άλλο παρά υπερβολική και ότι, συνεπώς, δεν υπήρξε υπέρβαση της «λογικής προθεσμίας» με την έννοια του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

25. Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη σε ό,τι αφορά τους δεύτερο μέχρι δέκατο από τους προσφεύγοντες και πρέπει να απορριφθεί κατ’εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Σύμβασης.

26. Σε ό,τι αφορά το πρώτο προσφεύγον, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 §§ 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι αυτό δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

2. Επί της ουσίας

27. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας εκτιμάται σύμφωνα με τις συνθήκες της υπόθεσης και λαμβανομένων υπόψη των κριτηρίων που έχουν καθιερωθεί από την νομολογία, και ειδικότερα την πολυπλοκότητα της υπόθεσης, την συμπεριφορά του προσφεύγοντος και εκείνη των αρμοδίων αρχών, καθώς και της σημασίας της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλέπε, μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αριθ. 30979/96, § 43, CEDH 2000-VII).

28. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, σε ό,τι αφορά το πρώτο προσφεύγον, η επίδικη διαδικασία άρχισε στις 30 Ιανουαρίου 1984, με την προσφυγή ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Ξάνθης, και περατώθηκε στις 7 Φεβρουαρίου 2005 με την απόφαση 4/2005 του Αρείου Πάγου. Αυτή είχε επομένως μία διάρκεια μεγαλύτερη των είκοσι ενός ετών για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Βεβαίως, δεν διαλανθάνει της προσοχής του Δικαστηρίου ότι το πρώτο προσφεύγον καθυστέρησε περισσότερους από έντεκα έτη για να ζητήσει από την γραμματεία του Εφετείου τον ορισμό δικασίμου. Οι εθνικές αρχές δεν μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για το διάστημα αυτό. Εν τούτοις, ακόμη και αν η περίοδος αυτή είναι καταλογιστέα στο πρώτο προσφεύγον, η συνολική διαδικασία για την οποία είναι υπεύθυνο το Δημόσιο εκτείνεται σε διάστημα περίπου δέκα ετών για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, μία τέτοια προθεσμία δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί λογική για μία διαδικασία που δεν παρουσίαζε ιδιαίτερη πολυπλοκότητα.

29. Το Δικαστήριο σημειώνει επιπλέον ότι, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία η διαδικασία διέπεται από την αρχή της πρωτοβουλίας των διαδίκων, όπως εν προκειμένω, η έννοια της «λογικής προθεσμίας» απαιτεί από τα δικαστήρια να παρακολουθούν και αυτά την εξέλιξη της διαδικασίας και να είναι πιο προσεκτικά σε ό,τι αφορά τα χρονικά διαστήματα μεταξύ δύο δικασίμων (βλέπε *Ροϊδάκης κατά Ελλάδας*, αριθ. 7629/05, § 18, 21 Ιουνίου 2007).

30. Λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του επί του ζητήματος αυτού, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, εν προκειμένω, η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν συνάδει προς την απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Κατά συνέπεια, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1.

Β. Επί του δικαίου της διαδικασίας

Επί του παραδεκτού

31. Το Δικαστήριο σημειώνει εξαρχής ότι η επίδικη διαδικασία σχετιζόταν με μία αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, με την οποία ζητήθηκε να απαγορευτεί στο πρώτο προσφεύγον την χρήση του όρου «τουρκικός» πάνω σε οποιοδήποτε έμβλημα, έγγραφο ή σφραγίδα αυτού. Κατά συνέπεια, αυτή διακρίνεται από την διαδικασία που άρχισε στις 30 Ιανουαρίου 1984 και περατώθηκε με την απόφαση αριθ. 4/2005 του Αρείου Πάγου, η οποία αναφερόταν σε μία αίτηση διάλυσης του πρώτου προσφεύγοντος σωματείου.

32. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η επίδικη διαδικασία περατώθηκε στις 2 Δεκεμβρίου 1983 με την απόφαση αριθ. 561/1983, ήτοι περισσότερο από έξι μήνες πριν τις 15 Ιουλίου 2005, ήτοι την ημερομηνία κατάθεσης της παρούσας προσφυγής.

Έπεται ότι η αιτίαση αυτή είναι εκπρόθεσμη και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 §§ 1 και 4 της Σύμβασης.

ΙΙ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΑΡΘΡΩΝ 9, 10 ΚΑΙ 11 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

33. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι, προβαίνοντας στην διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος, οι εθνικές αρχές προσέβαλαν τα προστατευόμενα από τα άρθρα 9, 10 και 11 της Σύμβασης δικαιώματά τους, καθώς και από το άρθρο 27 του Διεθνούς Συμφώνου για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα.

34. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει εξαρχής ότι δεν είναι αρμόδιο παρά μόνον για να εξετάζει τις προσφυγές με τις οποίες γίνεται επίκληση παραβίασης των δικαιωμάτων και ελευθεριών που προστατεύονται από την Σύμβαση. Δεν έχει αρμοδιότητα να εξετάζει προσφυγές που σχετίζονται με επικαλούμενες παραβιάσεις άλλων διεθνών συμβάσεων ή του εθνικού δικαίου.

35. Εξάλλου, το Δικαστήριο θα εξετάσει την αιτίαση αυτή μόνον υπό το πρίσμα του άρθρου 11, το οποίο φαίνεται, εν προκειμένω, ως ένας *lex specialis* σε

σχέση με τα δικαιώματα που προστατεύονται από τα άρθρα 9 και 10 της Σύμβασης. Σύμφωνα με την διάταξη αυτή:

> «1. Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και εις την ελευθερίαν του συνέρχεσθαι ειρηνικώς και εις την ελευθερίαν συνεταιρισμού συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος ιδρύσεως μετ'άλλων συνδικάτων και προσχωρήσεως εις συνδικάτα επί σκοπώ προασπίσεως των συμφερόντων του.
>
> 2. Η άσκησις των δικαιωμάτων τούτων δεν επιτρέπεται να υπαχθή εις ετέρους περιορισμούς πέραν των υπό του νόμου προβλεπομένων και αποτελούντων αναγκαία μέτρα εν δημοκρατική κοινωνία, δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την προάσπισιν της τάξεως και πρόληψιν του εγκλήματος, την προστασίαν της υγείας και της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων. Το παρόν άρθρον δεν απαγορεύει την επιβολήν νομίμων περιορισμών εις την άσκησιν των δικαιωμάτων τούτων υπό μελών των ενόπλων δυνάμεων, της αστυνομίας ή των διοικητικών υπηρεσιών του Κράτους.

Α. Επί του παραδεκτού

36. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την αιτίαση αυτή, κατά το μέρος που προέρχεται από τους δεύτερο, τρίτο και δέκατο των προσφευγόντων, ως ασυμβίβαστη *ratione personae* προς τις διατάξεις της Σύμβασης. Υποστηρίζει ότι αυτοί δεν μπορούν να θεωρηθούν ως «θύματα» της επικαλούμενης παραβίασης.

37. Οι προσφεύγοντες δεν αποφαίνονται επί του ζητήματος αυτού.

38. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, προκειμένου να επικαλεστεί το άρθρο 34 της Σύμβασης, ο προσφεύγων πρέπει να πληροί δύο προϋποθέσεις: πρέπει να υπάγεται σε μία από τις κατηγορίες προσφευγόντων που μνημονεύονται σε αυτή την διάταξη της Σύμβασης και πρέπει να μπορεί να υποστηρίξει ότι είναι θύμα μιας παραβίασης της Σύμβασης. Σε ό,τι αφορά την έννοια του «θύματος», σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, αυτή πρέπει να ερμηνεύεται κατά τρόπο αυτόνομο και ανεξάρτητο από τις εθνικές έννοιες, όπως εκείνες που αφορούν το έννομο συμφέρον ή την ενεργητική νομιμοποίηση (*Gorraiz Lizarraga και λοιποί κατά Ισπανίας*, αριθ. 62543/00, § 35, CEDH 2004-III). Πράγματι, με τον όρο «θύμα», το

άρθρο 34 της Σύμβασης ορίζει το(τα) άμεσο(α) ή έμμεσο(α) θύμα(τα) της επικαλούμενης παραβίασης (*SARL du Parc d'Activités de Blotzheim κατά Γαλλίας*, αριθ. 72377/01, § 20, 11 Ιουλίου 2006). Το άρθρο 34 στοχεύει, έτσι, όχι μόνον στο ή στα άμεσα θύματα της επικαλούμενης παραβίασης, αλλά και οποιοδήποτε έμμεσο θύμα, στο οποίο η παραβίαση αυτή προξένησε ζημία ή το οποίο έχει νόμιμο προσωπικό συμφέρον να επιτύχει την διακοπή της (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Tanrikulu και λοιποί κατά Τουρκίας* (déc.), αριθ. 40150/98, 6 Νοεμβρίου 2001, *Open Door et Dublin Well Woman κατά Ιρλανδίας*, απόφαση της 29 Οκτωβρίου 1992, série A no. 246-A, σελ. 22, § 43, και *Otto-Preminger-Institut κατά Αυστρίας*, απόφαση της 20 Σεπτεμβρίου 1994, série A no. 295-A, σελ. 15-16, §§ 39-41).

39. Κατά το σκέλος που οι δεύτερος, τρίτος και δέκατο των προσφευγόντων παραπονούνται για μία παραβίαση του άρθρου 11 εξαιτίας της διάλυσης του πρώτου προσφεύγοντος, το Δικαστήριο σημειώνει ότι αυτοί δεν επικαλέστηκαν ποτέ ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου ότι ήταν μέλη του πρώτου προσφεύγοντος, ότι η διάλυσή του τους είχε προξενήσει οποιαδήποτε ζημία ή ότι είχαν νόμιμο προσωπικό συμφέρον να ζητήσουν την διακοπή της. Πράγματι, οι δεύτερος, τρίτος και δέκατο των προσφευγόντων προβάλλουν την αιτίασή τους την ελκόμενη από το άρθρο 11 της Σύμβασης μόνον των τρίτοι παρεμβάντες στην διαδικασία ενώπιον του Αρείου Πάγου. Όμως, αυτό το στοιχείο δεν α;ρκεί για να τους δώσει την ιδιότητα του αμέσου ή εμμέσου «θύματος» με την έννοια του άρθρου 34 της Σύμβασης.

Έπεται ότι η αιτίαση αυτή, κατά το σκέλος που προβάλλεται από τους δεύτερο, τρίτο και δέκατο των προσφευγόντων, είναι ασυμβίβαστη *ratione personae* προς το άρθρο 11 της Σύμβασης με την έννοια του άρθρου 35 § 3 και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 § 4.

40. Εξάλλου, σε ό,τι αφορά το πρώτο και τους τέταρτο μέχρι ένατο των προσφευγόντων, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 §§ 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι αυτό δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

Β. Επί της ουσίας

1. Οι θέσεις των διαδίκων

41. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι δεν είναι απόλυτη. Επικαλούμενο την Συνθήκη της Λωζάνης, η οποία αναγνωρίζει μόνον μία θρησκευτική μειονότητα, ήτοι τους «μουσουλμάνους ελληνικής υπηκοότητας», και όχι μία εθνική μειονότητα μέσα στην ελληνική επικράτεια υποστηρίζει ότι οι εθνικές αρχές ορθά προέβησαν στην διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος, διότι ο τίτλος του προκαλούσε σύγχυση και αμφιβολία ως προς την υπηκοότητα των μελών του. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι το Εφετείο ορθά έκρινε ότι ότι ο σκοπός και η λειτουργία του πρώτου προσφεύγοντος αντέβαιναν στην δημόσια τάξη, από την στιγμή που αυτό επεδίωκε να εξαπλώσει την ιδέα της ύπαρξης μιας τουρκικής μειονότητας μέσα στο ελληνικό Κράτος και να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα ενός τρίτου Κράτους, δηλαδή της Τουρκίας. Για την Κυβέρνηση, η αναφορά μέσα στο καταστατικό του πρώτου προσφεύγοντος του όρου «τουρκικός» δεν στόχευε στην δήλωση της μακρινής προέλευσης των μελών του, αλλά στην αναγνώρισή τους ως μελών μιας τουρκικής μειονότητας στην Ελλάδα. Η Κυβέρνηση σημειώνει, επιπλέον, ότι το Εφετείο στήριξε τις σκέψεις του πάνω σε πραγματικά περιστατικά, ήτοι την δραστηριότητα ορισμένων από τα μέλη του προσφεύγοντος σωματείου, συμπεριλαμβανομένου και του προέδρου του, συνιστάμενη στην παρουσίαση της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, ως μία «πολύ καταπιεσμένη τουρκική μειονότητα». Κατά την Κυβέρνηση, τίποτα δεν απαγορεύει στους προσφεύγοντες ούτε σε όλους τους άλλους έλληνες υπηκόους μουσουλμανικής θρησκείας, να συστήσουν ένα σωματείο που σέβεται τις προϋποθέσεις νομιμότητας και του οποίου ο τίτλος δεν δημιουργεί αμφιβολίθες σχετικά με την ταυτότητα και τους σκοπούς των μελών του. Η Κυβέρνηση συμπεραίνει ότι, λαμβανομένης υπόψη της διακριτικής ευχέρειας που διαθέτουν, ειδικότερα όταν πρόκειται για ζητήματα που σχετίζονται με την δημόσια τάξη, τα ελληνικά δικαστήρια τήρησαν εν προκειμένω το κριτήριο της αναλογικότητας.

42. Οι προσφεύγοντες απαντούν, καταρχήν, ότι η Συνθήκη της Λωζάνης δεν απαγορεύει στις μειονότητες να προσδιορίζονται με το επίθετο «τουρκικές». Κατά δεύτερο λόγο, σημειώνουν ότι η αναφορά μέσα στο καταστατικό του πρώτου προσφεύγοντος των «αρχών του Ατατούρκ» είναι, πράγματι, μία αναφορά στις αρχές της λαϊκότητας, της ισότητας μεταξύ άντρα και γυναίκας και στις βάσεις κάθε δημοκρατικής κοινωνίας. Τέλος, οι προσφεύγοντες σημειώνουν ότι οι διευθύνοντες του πρώτου προσφεύγοντος ουδέποτε απετέλεσαν αντικείμενο δικασυικών διώξεων εξαιτίας δήθεν παρανόμων δραστηριοτήτων, όπως ισχυρίζεται η Κυβέρνηση.

2. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

α) Γενικές αρχές

43. Το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το αναφερόμενο στο άρθρο 11 δικαίωμα περιλαμβάνει εκείνο της σύστασης ενός σωματείου. Η δυνατότητα για τους πολίτες να συστήσουν ένα νομικό πρόσωπο προκειμένου να ενεργήσουν συλλογικά μέσα σε έναν τομέα κοινού συμφέροντος συνιστά μία από τις πιο σημαντικές πλευρές του δικαιώματος στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, χωρίς την οποία το δικαίωμα αυτό θα στερούνταν οποιασδήποτε σημασίας. Αν και το Δικαστήριο έχει αναφέρει συχνά τον σημαντικό ρόλο που παίζουν τα πολιτικά κόμματα για την διατήρηση του πλουραλισμού και της δημοκρατίας, τα σωματεία που συστήνονται για άλλους σκοπούς, και ειδικότερα για την προστασία της πολιτιστικής ή της πνευματικής κληρονομιάς, η επιδίωξη μιας εθνικής ταυτότητας ή η δήλωση μιας μειονοτικής συνείδησης είναι επίσης σημαντικές για την καλή λειτουργία της δημοκρατίας (*Gorzelik και λοιποί κατά Πολωνίας* [GC], αριθ. 44158/98, § 92, CEDH 2004-I).

44. Ο τρόπος με τον οποίο η εθνική νομοθεσία καθιερώνει την ελευθερία αυτή και η εφαρμογή της από τις αρχές στην πράξη είναι επομένως αποκαλυπτικές της κατάστασης της δημοκρατίας μέσα στην συγκεκριμένη χώρα. Βεβαίως, τα Κράτη διαθέτουν ένα δικαίωμα ελέγχου της συμφωνίας του σκοπού και των δραστηριοτήτων ενός σωματείου με τους κανόνες που ορίζονται από την νομοθεσία, αλλά οφείλουν να το χρησιμοποιούν κατά τρόπο που συμβιβάζεται με τις υποχρεώσεις τους βάσει της Σύμβασης και με την επιφύλαξη του ελέγχου του Δικαστηρίου.

45. Κατά συνέπεια, οι εξαιρέσεις που προβλέπονται από το άρθρο 11 πρέπει να ερμηνεύονται στενά, αφού μόνον πειστικοί και επιτακτικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν περιορισμούς στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι. Για να κριθεί σε μία τέτοια περίπτωση η ύπαρξη μιας αναγκαιότητας με την έννοια του άρθρου 11 § 2, τα Κράτη δεν διαθέτουν παρά μόνον περιορισμένη διακριτική ευχέρεια, η οποία συνοδεύεται από έναν αυστηρό ευρωπαϊκό έλεγχο αναφερόμενο ταυτόχρονα στον νόμο και στις αποφάσεις που τον εφαρμόζουν, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που εκδίδονται από ανεξάρτητα δικαιοδοτικά όργανα (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Gorzelik και Λοιποί κατά Πολωνίας*, § 96).

46. Όταν ασκεί τον έλεγχό του, το Δικαστήριο ουδόλως έχει ως καθήκον να υποκατασταθεί στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια, αλλά να ελέγξει, υπό το πρίσμα του άρθρου 11, τις αποφάσεις που αυτά έχουν εκδώσει δυνάμει της διακριτικής ευχέρειάς

τους. Δεν έπεται ότι οφείλει να περιοριστεί στην διερεύνηση του κατά πόσο το εναγόμενο Κράτος χρησιμοποίησε την εξουσία αυτή με καλή πίστη, με προσοχή και κατά τρόπο εύλογο. Πρέπει επίσης να κρίνει την επίδικη παρέμβαση, λαμβανομένου υπόψη του συνόλου της υπόθεσης, για να διαπιστώσει αν ήταν «ανάλογη προς τον διωκόμενο θεμιτό σκοπό» και αν οι λόγοι οι επικαλούμενοι από τις εθνικές αρχές για να την αιτιολογήσουν φαίνονται «αρμόζοντες και επαρκείς». Για να το πράξει αυτό, το Δικαστήριο πρέπει να πειστεί ότι οι εθνικές αρχές εφάρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις αρχές που καθιερώνονται από το άρθρο 11 και τούτο, επιπλέον, στην βάση μιας αποδεκτής εκτίμησης των καταλλήλων πραγματικών περιστατικών (*Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, απόφαση της 10 Ιουλίου 1998, *Recueil des arrêts et décisions*, 1998-IV, σελ. 1614, § 40 – *Μπεκίρ-Ούστα και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 35151/05, § 39, 11 Οκτωβρίου 2007).

β) Εφαρμογή των πιο πάνω αρχών στην παρούσα υπόθεση

47. Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι η διάλυση του πρώτου πρπσφεύγοντος συνιστά παρέμβαση των αρχών στην άσκηση του δικαιώματος της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι των προσφευγόντων. Η παρέμβαση αυτή «προβλεπόταν από τον νόμο», αφού το άρθρο 105 του Αστικού Κώδικα επιτρέπει στα δικαστήρια να διατάξουν την διάλυση ενός σωματείου όταν διαπιστώνουν ότι η εγκυρότητα του καταστατικού του σωματείου τίθεται εν αμφιβόλω. Εξάλλου, το Δικαστήριο παραδέχεται ότι η επίδικη παρέμβαση στόχευε έναν θεμιτό σκοπό βάσει του άρθρου 11 § 2 της Σύμβασης, ήτοι την προστασία της δημόσιας τάξης.

48. Έτσι, απομένει κατά κύριο λόγο να εξεταστεί αν η επίδικη παρέμβαση ήταν «αναγκαία μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία» για να επιτευχθεί ο διωκόμενος θεμιτός σκοπός. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει στο σημείο αυτό ότι το επίθετο «αναγκαία» προϋποθέτει μία «επιτακτική κοινωνική ανάγκη» (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Gorzelik και Λοιποί κατά Πολωνίας*, § 95). Όταν το Δικαστήριο εξετάζει την αναγκαιότητα μιας παρέμβασης στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι, όπως η διάλυση μιας πολιτικής οργάνωσης (βλέπε *Σοσιαλιστικό Κόμμα Τουρκίας (STP) και λοιποί κατά Τουρκίας*, αριθ. 26482/95, 12 Νοεμβρίου 2003) ή η άρνηση της καταχώρισης ενός σωματείου (*Organisation macédonienne unie Ilinden και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 59491/00, 19 Ιανουαρίου 2006), θα ερευνήσει αν το πρόγραμμα ή το καταστατικό των επιδίκων οργανώσεων

περιλαμβάνουν στόχους αντίθετους προς την ημερήσια διάταξη (*Σοσιαλιστικό Κόμμα Τουρκίας (STP) και λοιποί κατά Τουρκίας*, αριθ. 26482/95, 12 Νοεμβρίου 2003, § 41 και πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Organisation macédonienne unie Ilinden και λοιποί κατά Βουλγαρίας*, §§ 70-74). Επιπλέον, το Δικαστήριο θα συγκρίνει το περιεχόμενο αυτού του προγράμματος ή του καταστατικού με τις πράξεις και τις θέσεις των προσφευγόντων. Πράγματι, το Δικαστήριο δεν αποκλείει ότι ένα πολιτικό κόμμα ή ένα σωματείο είναι ικανό, κάτω από το κάλυμμα των στόχων που μνημονεύονται από το καταστατικό του, να επιδοθεί σε δραστηριότητες ασυμβίβαστες προς αυτούς (βλέπε *Ενωμένο Κομμουνιστικό Κόμμα Τουρκίας και λοιποί κατά Τουρκίας*, απόφαση της 30 Ιανουαρίου 1998, *Recueil* 1998-I, σελ. 27, § 58 και πιο πάνω αναφερόμενη *Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, § 46).

49. Το Δικαστήριο σημειώνει εξαρχής τον ριζικό χαρακτήρα του εν λόγω περιοριστικού μέτρου, ήτοι της διάλυσης του πρώτου προσφεύγοντος. Για τον λόγο αυτό, το Δικαστήριο θα ασκήσει έναν αυστηρό έλεγχο της αναγκαιότητας του περιορισμού αυτού για να καθορίσει αν τα εθνικά δικαστήρια εφάρμοσαν κανόνες σύμφωνους προς τις αρχές που έχουν καθιερωθεί από το άρθρο 11 της Σύμβασης στην βάση μιας αποδεκτής εκτίμησης των πραγματικών περιστατικών (*Stankov et Organisation macédonienne unie Ilinden κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 29221/95 και 29225/95, § 87, CEDH 2001-IX).

50. Σε ό,τι αφορά τους στόχους του πρώτου προσφεύγοντος, όπως αυτοί προκύπτουν από το καταστατικό του, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα εθνικά δικαστήρια έκριναν ότι η αναφορά του όρου «τουρκικός» στον τίτλο και στο καταστατικό του, καθώς και η αναφορά των ιδεωδών του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, αντέβαιναν στην δημόσια τάξη. Ειδικότερα, το Εφετείο εκτίμησε ότι, μέσω αυτών, το πρώτο προσφεύγον θεωρούσε τα μέλη του ως Τούρκους και όχι ως «Μουσουλμάνους ελληνικής υπηκοότητας», όπως αναγνωρίζει η Συνθήκη της Λωζάνης.

51. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι της αρμοδιότητάς του να αξιολογήσει την σημασία που δίνει το εναγόμενο Κράτος στα ζητήματα που σχετίζονται με την μουσουλμανική μειονότητα στην Δυτική Θράκη. Δεν θεωρεί όμως ότι μόνον ο τίτλος και η χρήση του όρου «τουρκικός» μέσα στο καταστατικό του πρώτου προσφεύγοντος αρκούσαν, στην προκειμένη περίπτωση, για να εξαχθεί το συμπέρασμα της επικινδυνότητας του σωματείου για την δημόσια τάξη. Το Δικαστήριο σημειώνει στο σημείο αυτό ότι τα εθνικά δικαστήρια δεν έθεσαν την

χρήση των όρων αυτών μέσα στο πλαίσιό της, έτσι όπως αυτό προκύπτει από το ίδιο το καταστατικό του σωματείου. Πράγματι, ο σκοπός του επιδίκου σωματείου, όπως αναφέρει το καταστατικό του, συνίστατο στην προώθηση και την ανάπτυξη της κουλτούρας των «Τούρκων της Δυτικής Θράκης» και στην δημιουργία δεσμών φιλίας και αλληλεγγύης μεταξύ τους. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, το σωματείο είχε επίσης θεσπίσει πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες. Κατά συνέπεια, από το καταστατικό του πρώτου προσφεύγοντος προκύπτει ότι αυτό επεδίωκε ειρηνικούς σκοπούς που στόχευαν στην ενίσχυση των πολιτιστικών δεσμών μεταξύ των μελών μιας μειονότητας. Στο σημείο αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι έχει ήδη δεχθεί ότι η εδαφική ακεραιότητα, η εθνική ασφάλεια και η δημόσια τάξη δεν θα μπορούσαν να απειληθούν από την λειτουργία ενός σωματείου, ο σκοπός του οποίου είναι να ευνοήσει τον πολιτισμό μιας περιοχής, ακόμη και αν στοχεύει επίσης εν μέρει την προώθηση της κουλτούρας μιας μειονότητας. Η ύπαρξη μειονοτήτων και διαφορετικών πολιτισμών μέσα σε μία χώρα συνιστά ιστορικό γεγονός που μία δημοκρατική κοινωνία θα πρέπει να ανέχεται, και ακόμη και να προστατεύει και να υποστηρίζει σύμφωνα με τις αρχές του διεθνούς δικαίου (πιο πάνω αναφερόμενη *Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, σελ. 1615, § 41).

52. Εξάλλου, δεν διαλανθάνει της προσοχής του Δικαστηρίου το γεγονός ότι το πρώτο προσφεύγον είχε συσταθεί το 1927 με τον τίτλο «Οίκος της τουρκικής νεολαίας της Ξάνθης» και ότι, στην συνέχεια, το 1936, το Μονομελές Πρωτοδικείο Ξάνθης έκανε δεκτή την αίτησή του να τροποποιήσει την επωνυμία του σε «Τουρκική Ένωση Ξάνθης». Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι, τον καιρό εκείνο, τα εθνικά δικαστήρια δεν διαπίστωσαν κάποιο στοιχείο, που να προκύπτει είτε από τον τίτλο είτε από το καταστατικό του πρώτου προσφεύγοντος, ικανό να διαταρράξει την δημόσια τάξη. Επιπλέον, το πρώτο προσφεύγον συνέχισε, επί μισό αιώνα περίπου, τις δραστηριότητές του χωρίς κανένα εμπόδιο μέχρι την διάλυσή του δια της δικαστικής οδού το έτος 1983. Έτσι, δεν είναι χωρίς σημασία ότι σε ολόκληρη την διάρκεια της ύπαρξης του πρώτου προσφεύγοντος, τίποτα δεν άφηνε να φανεί ότι το καταστατικό του απέκρυπτε διαφορετικούς στόχους και προθέσεις από εκείνους που δήλωνε δημοσίως.

53. Πράγματι, το Δικαστήριο εκτιμά ότι, ακόμη και αν ο πραγματικός και μοναδικός σκοπός του σωματείου ήταν να προωθήσει την ιδέα ότι στην Ελλάδα υπάρχει μία εθνική μειονότητα, τούτο δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί αφ’εαυτού ως απειλή για μία δημοκρατική κοινωνία, ακόμη περισσότερο αφού τίποτα μέσα στο

καταστατικό του σωματείου δεν υποδήλωνε ότι τα μέλη του εκθείαζαν την προσφυγή στην βία ή σε αντιδημοκρατικά ή αντισυνταγματικά μέσα.

54. Πρέπει επομένως να εξεταστεί αν, την εποχή κατά την οποία διαλύθηκε το πρώτο προσφεύγον, αυτό επιδιδόταν σε δραστηριότητες ικανές να προσβάλουν την δημόσια τάξη, την εδαφική ακεραιότητα ή να θέσουν σε κίνδυνο τις δημοκρατικές αξίες. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι το Εφετείο Θράκης είχε λάβει υπόψη ειδικότερα ως σχετικά στοιχεία την συμμετοχή του προέδρου του πρώτου προσφεύγοντος σε συνέδρια που οργανώθηκαν είτε από τις τουρκικές αρχές είτε από την «Ομοσπονδία των Τούρκων της Δυτικής Θράκης» και την δημοσίευση μιας επιστολής σε μία τουρκική εφημερίδα αναφερόμενη στους «Τούρκους της Δυτικής Θράκης». Το εθνικό δικαστήριο είχε επίσης συμπεράνει ότι το πρώτο προσφεύγον παρουσίαζε την μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης ως μία «πολύ καταπιεσμένη τουρκική μειονότητα».

55. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι ουδόλως μπορεί να εξαχθεί από τα στοιχεία αυτά ότι το πρώτο προσφεύγον επιδιδόταν σε δραστηριότητες ικανές να επαληθεύσουν το γεγονός ότι το πρόγραμμά του έκρυβε διαφορετικούς στόχους και προθέσεις από εκείνους που δήλωνε δημοσίως. Αντιθέτως, οι δραστηριότητες που ελήφθησαν υπόψη από το Εφετείο Θράκης επιβεβαιώνουν μόνον το γεγονός ότι το εν λόγω σωματείο υποστήριζε μία μειονοτική συνείδηση, κάτι το οποίο δεν θα μπορούσε αφ'εαυτού να δικαιολογήσει μία παρέμβαση στην άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από το άρθρο 11 (βλέπε πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Stankov et Organisation macédonienne unie Ilinden κατά Βουλγαρίας*, § 97).

56. Επιπροσθέτως, δεν προκύπτει από την δικογραφία ότι ο πρόεδρος ή τα μέλη του πρώτου προσφεύγοντος προσέφυγαν ποτέ στην βία, στην εξέγερση ή σε οποιαδήποτε άλλη μορφή απόρριψης των δημοκρατικών αρχών, γεγονός που θα συνιστούσε ουσιώδες στοιχείο, το οποίο θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη (*Parti de la liberté et de la démocratie (ÖZDEP) κατά Τουρκίας* [GC], αριθ. 23885/94, § 40, CEDH 1999-VIII). Η πρόθεση να ανοιγεί δημόσιος διάλογος για την τύχη και την ταυτότητα ενός τμήματος του πληθυσμού ενός Κράτους, όπως προκύπτει από τις δραστηριότητες του προέδρου του πρώτου προσφεύγογοντος, δεν αρκεί για να επιβληθεί σε ένα σωματείο ένας περιορισμός τόσο ριζικός όπως η διάλυσή του. Το δικαίωμα της έκφρασης των απόψεών του μέσω της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Stankov et Organisation macédonienne unie Ilinden κατά Βουλγαρίας*, § 97) και η έννοια της προσωπικής αυτονομίας (βλέπε

Evans κατά Ηνωμένου Βασιλείου [GC], αριθ. 6339/05, § 71, CEDH 2007 - ... - *Pretty κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αριθ. 2346/02, § 61, CEDH 2002-III) υποδηλώνουν το δικαίωμα εκάστου να εκφράζει, μέσα στο πλαίσιο της νομιμότητας, τις πεποιθήσεις του πάνω στην εθνική ταυτότητά του. Όσο εξοργιστικές και απαράδεκτες και να μπορούν να φανούν στα μάτια των αρχών ορισμένες απόψεις ή όροι που χρησιμοποιούνται, η διάδοσή τους δεν θα μπορούσε αυτομάτως να θεωρηθεί μία απειλή για την δημόσια τάξη και την εδαφική ακεραιότητα μιας χώρας. Πράγματι, η ουσία της δημοκρατίας υπάρχει στην ικανότητά της να επιλύει τα προβλήματα με ανοιχτό διάλογο. Μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία βασισμένη πάνω στην υπεροχή του δικαίου, οι πολιτικές ιδέες που αμφισβητούν την καθεστηκυία τάξη και των οποίων η υλοποίηση απαγορεύεται με ειρηνικά μέσα πρέπει να έχουν μία επαρκή δυνατότητα να εκφράζονται μέσω της άσκησης της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Stankov et Organisation macédonienne unie Ilinden κατά Βουλγαρίας*, § 97). Αυτό απαιτούν οι αξίες που εμπεριέχονται σε ένα δημοκρατικό σύστημα, όπως ο πλουραλισμός, η ανοχή και η κοινωνική συνοχή (*Ουράνιο Τόξο και λοιποί κατά Ελλάδας*, αριθ. 74989/01, § 42, CEDH 2005-X (αποσπάσματα).

57. Υπό το φως των προεκτεθέντων, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι οι εθνικές αρχές υπερέβησαν την διακριτική ευχέρειά τους και ότι η διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος δεν ήταν αναγκαία μέσα σε μία δημοκρατική κοινωνία.

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης.

III. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 11

58. Οι προσφεύγοντες παραπονούνται ότι η διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος, εξαιτίας της χρήσης του όρου «τουρκικός», δημιούργησε μία αθέμιτη διάκριση σε σχέση με άλλα σωματεία αναγνωρισμένα από τα εθνικά δικαστήρια των οποίων τα μέλη ανήκουν σε μία εθνική μειονότητα. Επικαλούνται το άρθρο 14 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

> «Η χρήσις των αναγνωριζομένων εν τη παρούση Συμβάσει δικαιωμάτων και ελευθεριών δέον να εξασφαλισθή ασχέτως διακρίσεως φύλου, φυλής, χρώματος, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, εθνικής ή κοινωνικής προελεύσεως, συμμετοχής εις εθνικήν μειονότητα, περιουσίας, γεννήσεως ή άλλης καταστάσεως.»

Α. Επί του παραδεκτού

59. Το Δικαστήριο σημειώνει καταρχήν για τους λόγους που έχουν ήδη εκτεθεί (βλέπε πιο πάνω παραγράφους 38 και 39), η αιτίασή αυτή, κατά το σκέλος που προβάλλεται από τους δεύτερο, τρίτο και δέκατο των προσφευγόντων, είναι ασυμβίβαστη *ratione personae* προς το άρθρο 14 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 11 με την έννοια του άρθρου 35 § 3 και πρέπει να απορριφθεί κατ'εφαρμογήν του άρθρου 35 § 4.

60. Εξάλλου, σε ό,τι αφορά το πρώτο και τους τέταρτο μέχρι ένατο των προσφευγόντων, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 §§ 3 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο σημειώνει εξάλλου ότι αυτό δεν προσκρούει σε κανένα άλλο λόγο απαραδέκτου. Πρέπει επομένως να κηρυχθεί παραδεκτή.

Β. Επί της ουσίας

61. Η Κυβέρνηση σημειώνει ότι οι αρμόδιες αρχές προέβησαν στην διάλυση του πρώτου προσφεύγοντος, όχι στην βάση της εθνικής προέλευσης των μελών του, αλλά εξαιτίας του τίτλου και του καταστατικού του που υποδήλωναν την την ύπαρξη μιας τουρκικής μειονότητας πάνω στην ελληνική επικράτεια, γεγονός που αντιβαίνει στην Συνθήκη της Λωζάνης και στην δημόσια τάξη.

62. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι άλλα σωματεία, τα οποία έχουν συσταθεί από πρόσωπα ανήκοντα σε άλλες μειονότητες, όπως «το Σωματείο των ελληνίδων γυναικών» ή τα σωματεία που έχουν συσταθεί από τους Ρομ ή τους Πομάκους, είναι ανεκτά από τις δημόσιες εξουσίες.

63. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η αιτίαση αυτή αναφέρεται στα ίδια πραγματικά περιστατικά με τα παράπονα που στηρίχθηκαν στο άρθρο 11 της Σύμβασης (βλέπε την πιο πάνω απόφαση *Σιδηρόπουλος και λοιποί κατά Ελλάδας*, σελ. 1619, § 52). Λαμβάνοντας υπόψη το συνπέρασμά του στο πλαίσιο της διάταξης αυτής (βλέπε πιο πάνω παράγραφο 56), το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν υπάρχει λόγος χωριστής εξέτασης της αιτίασης αυτής.

ΙΙΙ. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

61. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και εάν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους επιτρέπει την ατελή μόνον επανόρθωση των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο επιδικάζει στον ζημιωθέντα διάδικο, εφόσον συντρέχει λόγος, μία δίκαιη ικανοποίηση.»

Α. Ζημία

65. Οι προσφεύγοντες ζητούν την επανόρθωση της ηθικής βλάβης τους, αλλά αφήνουν στο Δικαστήριο την φροντίδα να καθορίσει το ποσό.

66. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι η διαπίστωση παραβίασης θα συνιστούσε αφ'εαυτής μία επαρκή δίκαιη αποζημίωση της ηθικής βλάβης που υποτίθεται ότι υπέστησαν οι προσφεύγοντες.

67. Το Δικαστήριο δεν αμφιβάλλει ότι το πρώτο προσφεύγον υπέστη ηθική βλάβη εξαιτίας της υπερβολικής διάρκειας της επίδικης διαδικασίας. Αποφαινόμενο κατά δίκαιη κρίση, του επιδικάζει 8.000 ευρώ για την αιτία αυτή, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται ως φόρος επί του ποσού αυτού.

68. Επίσης, το πρώτο και οι τέταρτος μέχρι και ένατος των προσφευγόντων υπέστησαν μία ηθική βλάβη εξαιτίας της δυσανάλογης προσβολής του δικαιώματός τους στην ελευθερία της έκφρασης. Θεωρεί εν τούτοις ότι αυτή έχει επαρκώς επανορθωθεί από την διαπίστωση της παραβίασης του άρθρου 11 της Σύμβασης.

Β. Εξοδα και δικαστική δαπάνη

69. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν αίτημα για έξοδα και δικαστική δαπάνη. Συνεπώς, δεν συντρέχει λόγος να τους επιδικαστεί ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

70. Το Δικαστήριο κρίνει προσήκον να βασίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας στο επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει* την προσφυγή παραδεκτή ως προς τις αιτιάσεις τις ελκόμενες από την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας σε ό,τι αφορά το πρώτο προσφεύγον, το δικαίωμα στην ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι μόνο και σε συνδυασμό με το άρθρο 14 της Σύμβασης σε ό,τι αφορά το πρώτο και τους τέταρτο μέχρι ένατο των προσφευγόντων και απαράδεκτη κατά τα λοιπά.

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

3. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 11 της Σύμβασης.

4. *Αποφαίνεται* ότι δεν συντρέχει λόγος χωριστής εξέτασης της αιτίασης της ελκόμενης από το άρθρο 14 της Σύμβασης σε συνδυασμό με το άρθρο 11.

5. *Αποφαίνεται*

α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει στο πρώτο προσφεύγον, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, 8.000 (οκτώ χιλιάδες) ευρώ για την ηθική βλάβη, πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο επί του ποσού αυτού,

β) ότι, από τη λήξη της προθεσμίας αυτής και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα προσαυξηθεί με τόκους υπολογιζόμενους με επιτόκιο ίσο με το επιτόκιο δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, το οποίο θα ισχύει κατά την εν λόγω περίοδο, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

Συντάχθηκε στη γαλλική γλώσσα και στη συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 27 Μαρτίου 2008 κατ'εφαρμογή του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού.

(υπογραφή)	(υπογραφή)
Søren Nielsen	Nina Vajić
Γραμματέας	Πρόεδρος

Κατάλογος των προσφευγόντων

1. Σωματείο «Τουρκική Ένωση Ξάνθης», εκπροσωπούμενο από τον Χικμέτ ΤΖΕΜΙΛΟΓΛΟΥ
2. Γκαλίπ ΓΚΑΛΙΠ
3. Αχμέτ ΜΕΧΜΕΤ
4. Ορχάν ΧΑΤΖΗΪΜΠΡΑΗΜ
5. Αχμέτ ΦΑΪΚΟΓΛΟΥ
6. Μπιρόλ ΑΚΙΦΟΓΛΟΥ
7. Λούτφιε ΝΙΧΑΤΟΓΛΟΥ
8. Χιουσνιού ΣΕΡΝΤΑΡΖΑΖΕ
9. Ρασίμ ΧΙΝΤ
10. Κύκλος των «Διπλωματούχων Επιστημόνων της μειονότητας της Δυτικής Θράκης», εκπροσωπούμενος από τον Μουράτ ΓΚΙΟΥΝΟΥΖ.